

*Despre rugăciunea lui Iisus și impactul acesteia asupra lumii postmoderne și
secularizate de astăzi*

Moto: *„Rugăciunea lui Iisus face din inima fiecăruia o chilie monahală unde se află „singur cu Singurul”, în tăcere. Nevoitorul învață să tacă. Dar tăcerea creștină nu poate fi despărțită de un cuvânt mereu reînnoit. La un moment dat, cel tăcut, isihastul, primește harisma cuvântului de viață, care merge de la inimă la inimă, cuvântul – sămânță”. Olivier Clement.*

Astăzi, a vorbi despre rugăciune, într-o lume în care avem atât de multe alte preocupări mult mai „palpabile și mai rentabile”, constituie, de cele mai multe ori, un „nonsens” datorită gândirii noastre foarte pragmatice în urma căreia așteptăm, în cel mai scurt timp, lucruri și rezultate foarte „concrete” și foarte „eficiente”!... Pentru foarte mulți dintre noi cei așa ziși credincioși a ne ruga înseamnă a depune un efort prea mare și pentru o lungă durată (de fapt ar trebui pentru toată viața) pentru care noi nu prea avem timp sau, mai bine zis, nu reușim să ne facem suficient timp!... Ne comportăm, în acest fel, în raport cu rugăciunea fiindcă, foarte mulți dintre noi, nu (re)cunoaștem autenticul motiv și scop al viețuirii noastre pe acest pământ!...

În altă ordine de idei, nevoia de rugăciune a omului credincios este în afară de orice îndoială. Cu cât este mai puternică credința, cu atât este mai puternică și nevoia sa de rugăciune. Dar în societatea de astăzi constatăm o slăbire a credinței. Prin urmare și un fel de indiferență față de rugăciune. Poate că noțiunea de societate secularizată nu indică, totuși, o societate total necredincioasă, ci o societate în care majoritatea membrilor nu mai practică rugăciunea decât foarte rar, în momente excepționale.

„Pentru cel care dorește să-și mențină vigoarea credinței prin rugăciune se pune, astăzi, o dublă problemă: aceea de a-și apăra credința împotriva influențelor nefaste a unui mediu slăbit în credință și aceea de a apăra practica rugăciunii în cadrul unei societăți care a pierdut în mare parte uzul rugăciunii. În timp ce omul de odinioară găsea în mediul social un factor prin care își întărea credința și practica rugăciunii, astăzi acest mediu este un factor de răcire, un factor împotriva căruia cel care vrea să-și mențină credința și rugăciunea trebuie să se apere.” – ne relatează Părintele Dumitru Stăniloae în lucrarea sa „Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt”.

Astăzi omul credincios trebuie să caute într-o mare măsură el însuși motivații care să-i poată susține credința și propria sa practică a rugăciunii. Și tocmai acest lucru ar putea face credința sa mai profundă și rugăciunea sa mai fierbinte, dat fiind că, într-o mare măsură, ele nu mai sunt susținute de mediul social. Prin urmare, omul care reușește să-și întărească credința și rugăciunea prin motivații personale, reflectate, poate deveni el însuși un focar pentru întărirea credinței și înnoirea rugăciunii în mediul său social. Prin aceasta el poate ajuta societatea să iasă din viața superficială, saturată de continuă plictiseală și permanentă monotonie, care sunt două din cauzele slăbirii credinței și a rugăciunii; cu alte cuvinte – spune tot Părintele Stăniloae în aceeași lucrare – el poate ajuta să regăsească un conținut mai substanțial, să-și întărească rădăcinile adânci

înfigându-le într-o mai mare profunzime a vieții, fără de care existența umană este de o uniformitate monotonă și lipsită de semnificație.

O trăsătură caracteristică a acestei societăți este aceea că omul se simte în ea mult mai singur decât în societatea de ieri în care nu lipsea preocuparea pentru Dumnezeu. Credinciosul simte astăzi nevoia de a se ruga poate mai mult decât în trecut, pentru că prin rugăciune se salvează de singurătatea care este atât de greu de suportat. „El găsește în rugăciune mijlocul de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Îl are în rugăciune pe Dumnezeu Însuși în dialog cu el prin toate lucrurile și el însuși Îl vede și Îl înțelege pe Dumnezeu prin toate. Cel ce se roagă ia cunoștință de rădăcinile sale în realitatea personală, infinită a lui Dumnezeu și nu se lasă pradă valurilor superficiale ale vieții, ale unei vieți închise doar în orizontul pământesc. Își poate umple viața cu un conținut infinit” – susține același părinte în aceeași lucrare.

În altă ordine de idei, dacă ar fi să vorbim puțin despre volumul cel mai renumit și mai important ce descrie rugăciunea - *Filocalia*, adică iubirea de frumos, vom pomeni de fapt, despre drumul evanghelic al împlinirii poruncilor Domnului nostru Iisus Hristos. Împlinind zi de zi, ceas de ceas, poruncile lui Iisus Hristos din Sfintele Evanghelii, creștinul se va afla pe un drum al despătimirii, un drum care se dovedește a fi un urcuș către o frumusețe negrăită a iubirii dumnezeiești pentru ființa umană. Foarte important este faptul că mulți au pornit pe acest drum, au reușit să biruiască propriile patimi și să se „rănească” în final de către această frumusețe divină. Mulți dintre cei care au reușit să parcurgă acest urcuș tainic, au lăsat în scris multe referințe și elemente din propria lor experiență, spre ajutorul și folosul duhovnicesc al celor ce se încumetă la acest binecuvântat drum. Una din principalele coordonate ale acestui urcuș spiritual este *rugăciunea neîncetată*, iar condițiile prin care primii creștini și mai ales primii care au ales punerea în practică a poruncilor lui Iisus Hristos, departe de zgomotul lumii, au determinat ca rugăciunea neîncetată să ia forma: „*Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu miluiește-mă pe mine, păcătosul*”. Această rugăciune a devenit o armă pentru cel angajat și ancorat în urcușul duhovnicesc, o armă pe care o putea folosi în toată vremea și în tot locul, unde se afla ori viețuia.

Așadar, în Ortodoxie se practică o formă de rugăciune permanentă, rugăciunea inimii sau a minții pe altarul inimii ori a sensibilității pline de iubire și de milă în care se află Iisus Hristos cu iubirea și cu mila Sa. Este adevărat că în această rugăciune pare că cerem mila lui Iisus Hristos numai pentru persoana noastră: „*Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul*”. Se pare, așadar, că prin aceasta ne interesăm doar de noi înșine. Dar în măsura în care mă consider păcătos, în mod sigur mă gândesc la toate păcatele pe care le-am săvârșit față de Dumnezeu și față de frații (semenii) mei, deci mă rog, în virtutea dorinței de realizare a comuniunii, și pentru relații mai bune cu aceștia sau pentru ca ei să nu rămână pentru totdeauna afectați de nedreptățile mele față de ei. În acest sens, Sfântul Isaac Sirul spune: „Cel care, pomenind pe Dumnezeu, cinstește pe tot omul, află ajutor de la tot omul prin voința cea ascunsă a lui Dumnezeu. Și cel ce îl apără pe cel nedreptățit Îl are pe Dumnezeu luptând pentru sine. Cel ce-și dăruiește brațul său spre ajutorul aproapelui primește brațul lui Dumnezeu în ajutorul său”.

Rugăciunea este, deci, un factor de însănătoșire și întărire spirituală a ființei mele, dar și o însănătoșire și consolidare a coeziunii sociale într-un plan mai profund. Cel ce se roagă îi are pe ceilalți în inima lui iar ei simt aceasta și vin spre el. Sfântul Serafim de

Sarov a spus: „Împacă-te cu Dumnezeu și mulți oameni vor veni să se împace cu tine”. Reproducând aceste cuvinte, Arhimandritul Gheorghios Kapsanis – Egumenul Mănăstirii Grigoriu din Sfântul Munte Athos mai adăuga că: „În tradiția isihastă a Bisericii se observă că pe măsură ce Părinții care se împăcau cu Dumnezeu și se afundau în pustie, mulțimi tot mai numeroase veneau la ei pentru binele lor”. Rugăciunea lui Iisus – „*Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul*” – se poate rosti oricând și oriunde, potrivit-se la fel de bine și nevoitorului din pustie, și creștinului care viețuiește în tumultul cetății. Căci amândoi poartă același război nevăzut, cu aceleași „duhuri ale răutății” (cf. Efes. 6, 12), și amândoi au trebuință de aceeași armă nebiruită: Numele lui Iisus pentru care ambii trebuie să se „roage neîncetat” deoarece au de atins aceeași țintă: - a mântuirii sufletului și a trupului.

Problema care a frământat spiritualitatea răsăriteană se rezumă la această întrebare: Cum să te rogi neîncetat? Cum să fii nu doar un om care participă în fiecare duminică sau mai des la Sfânta Liturghie, la Slujba Euharistică, ci, potrivit îndemnului paulin citat mai sus să fii un „om euharistic”? Nu doar un om care sfințește timpul, rugându-se la principalele „ceasuri” ale zilei ci un „om liturgic”, capabil să sfințească fiecare moment. Un răspuns potrivit ar fi să faci totul având sentimentul prezenței lui Dumnezeu, fiind cu recunoștință față de El și cu dragoste și grijă față de aproapele. „În orice gând sau faptă prin care sufletul aduce închinare lui Dumnezeu, el se află cu Dumnezeu” – spune Sfântul Macarie cel Mare. Rugăciunea neîncetată, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, „este să-ți silești sufletul către Dumnezeu, cu multă evlavie și cu multă dragoste..., să te încredințezi lui Dumnezeu în toate faptele și în tot ce ți se întâmplă”.

Unul dintre interlocutorii Pelerinului rus îi explică acestuia că rugăciunea lăuntrică este celebrarea însăși a vieții și a universului, entuziasmul care poartă toate lucrurile către plenitudine și către frumusețe și că este de datoria omului să descătușeze acest suspin universal al Duhului. Părintele Stăniloae spunea, tot așa, că trebuie să primim lumea ca pe un dar al lui Dumnezeu, pe care toți laolaltă să I-L înapoiem, după ce am pus pe ea pecetea iubirii noastre creatoare. Toate acestea sunt adevărate, toate sunt importante. Dar dacă nu vrem să rămânem în stadiul de bune intenții, ne trebuie o unealtă prin care să le putem pune în practică. Iar aceasta este rugăciunea lui Iisus. Și pentru aceasta trebuie să pornim la drum căci orice destin creștin este un pelerinaj către „locul inimii”, unde Domnul ne așteaptă, către care ne atrage. Călătoriile nu fac decât să exprime, să înlesnească, prin întâlnirile prilejuite, prin înrâuririle resimțite, această călătorie lăuntrică. Căutăm omul, oamenii care să ne dea „cuvinte de viață”, care să ne trezească la ceea ce ne este cel mai apropiat și totuși atât de departe... Iată, Pelerinul a întâlnit un astfel de om: „Am intrat în chilia lui, iar bătrânul mi-a spus: „Rugăciunea lui Iisus lăuntrică și neîncetată este chemarea continuă și neîntreruptă a Numelui lui Iisus, cu buzele, cu inima și cu mintea, având simțământul prezenței Sale, oriunde și oricând, chiar și în timpul somnului. Ea se exprimă prin cuvintele: *Doamne Iisuse Hristoase miluiește-mă*. Cel care se obișnuiește cu această chemare dobândește o mare mângâiere și nevoia de a o rosti mereu. După câțiva timp, nu mai poate trăi fără această rugăciune, care curge în el de la sine, pretutindeni, mereu” – conform relatărilor din cartea „Povestea unui Pelerin”. „*Doamne Iisuse Hristoase*” sau „*Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*”, se spune odată cu inspirația. „*Miluiește-mă*” sau „*Miluiește-mă pe mine, păcătosul*” o

dată cu expirația. Aceasta se face odată cu lepădarea de sine, din dragoste. Astfel vom ajunge a vorbi de rugăciunea neîntreruptă.

La unii mari Părinți Duhovnicești rugăciunea lui Iisus devine „spontană”, „neîncetată”. Chemarea Numelui Său se identifică cu bătăile inimii. Ritmul însuși al vieții, respirația, bătaia inimii, este ceea ce se roagă în ei sau, mai curând, în perspectiva începutului și sfârșitului, se recunoaște ca fiind rugăciune. Dar, îndeosebi în zilele noastre, aceasta nu trebuie voit, ci descoperit printr-o smerită lepădare de sine, într-o încredere deplină, prin har. „Atunci când Duhul Se sălășluiește în cineva, acesta nu se mai poate opri din rugăciune, căci Duhul nu încetează de a Se ruga în el. Fie că doarme sau este treaz, rugăciunea nu se mai desparte de sufletul său. În timp ce doarme, mănâncă, bea, muncește, mireasma rugăciunii se răspândește din sufletul său. De acum înainte nu se mai roagă în anumite momente, ci mereu. Mișcările minții curățite sunt glasuri tăcute care cântă, în taină, o cântare Celui nevăzut” – spune Sf. Isaac Sirul. Iar pelerinul ne mărturisește: „M-am învățat atât de bine cu rugăciunea inimii, încât o lucrăm neîncetat, iar, în cele din urmă, am simțit că mergea de la sine, fără nici o lucrare din partea mea; rugăciunea izvora în mintea și în inima mea nu numai când eram treaz, ci și când dormeam, și nu s-a mai întrerupt nici o clipă”.

„Actului rugăciunii îi urmează starea de rugăciune. Iar starea de rugăciune este adevărata fire a omului, adevărata fire a ființelor și a lucrurilor. Lumea este rugăciune, celebrare, așa cum o arată atât de admirabil Psalmii și Cartea lui Iov. Dar această rugăciune tăcută are nevoie de gura omului pentru a răsună. Este ceea ce anumiți Părinți greci numesc „contemplarea firii”: omul adună rațiunile (logoi) lucrurilor, esențele lor spirituale, nu pentru a și le însuși, ci pentru a le aduce lui Dumnezeu ca pe o jertfă din partea creației. Vede lucrurile, structurate de Cuvânt, însuflețite de Duhul vieții și al frumuseții tinzând către Obârșia paternă, care le primește, în distincția lor. „Căci unirea, desființând separarea, nu dăunează câtuși de puțin deosebirii” spune Sf. Maxim Mărturisitorul”. – Toată această relatare avându-o din lucrarea „Rugăciunea lui Iisus” a lui Olivier Clement.

Rugăciunea lui Iisus trezește în inimă o dragoste fără margini. „Ce este, oare, o inimă iubitoare? Se întreabă Sfântul Isaac Sirul. Și iată cum răspunde: „Este o inimă care arde de dragoste pentru toată zidirea, pentru oameni, pentru păsări, pentru fiare, pentru diavoli, pentru toate făpturile... Iată de ce un astfel de om se roagă neîncetat... chiar și pentru dușmanii adevărului, și pentru cei care-i fac rău... se roagă chiar și pentru șerpi, însuflețit de mila nesfârșită care ia naștere în inima celor care se unesc cu Dumnezeu!”. Și tot el: „Ce este cunoașterea? – Simțul vieții nemuritoare. Și ce este viața nemuritoare? – Să simți totul în Dumnezeu. Căci dragostea vine din întâlnire. Cunoașterea legată de Dumnezeu unifică toate dorințele. Iar pentru inima care o dobândește, ea este numai dulceață revărsându-se pe pământ. Căci nimic nu se poate asemui cu dulceața cunoașterii lui Dumnezeu”, Care a semănat ale Sale în toate cele ce sunt, încât prin ele, ca prin niște deschizături, să Se arate minții într-o lumină a înțelegerii, cucerind-o, luminând-o și atrăgând-o spre Sine, după cum aflăm scris în Filocalia – Vol. 8, pag. 421.

Totul culminează cu adevărata iubire de aproapele. Mă gândesc la acel frumos text al unui „nebun pentru Hristos” rus de la începutul veacului XX : „Fără rugăciune, toate virtuțile sunt ca niște copaci fără pământ; rugăciunea este pământul care îngăduie tuturor virtuților să crească... Ucenicul lui Iisus Hristos trebuie să trăiască numai prin Hristos. Atunci când îl va iubi în așa măsură pe Hristos, va iubi fără îndoială și toate

făpturile lui Dumnezeu. Oamenii cred că mai bine trebuie să-i iubești pe oameni și apoi pe Dumnezeu. Și eu am făcut așa, dar nu ajută la nimic. Dar când, dimpotrivă, am început să-L iubesc pe Dumnezeu, în această iubire pentru Dumnezeu mi-am aflat aproapele. Și în această iubire pentru Dumnezeu, vrășmașii mi-au devenit și ei prieteni, făpturi ale lui Dumnezeu” – După cum aflăm consemnat în aceeași carte a lui Olivier Clement.

Drept măritorii noștri Părinți subliniază faptul că trebuie evitat proiectarea propriului tău psihism asupra celuilalt. Trebuie să-l înțelegi pe celălalt într-o deplină lepădare de sine, până când ajungi să afli în el chipul lui Dumnezeu. Atunci descoperi cât de mult poate fi întunecat, deformat acest chip de către puterile răului. Atunci poți vedea inima omului ca loc în care binele și răul, Dumnezeu și diavolul, duc o luptă neîncetată. În această luptă trebuie să se intervină nu prin forță exterioară, care nu poate duce decât la acel „coșmar al binelui nefast, cu sila” de care vorbea Berdiaev, ci prin rugăciune. Poți interveni dacă-ți pui toată încrederea, dacă te lepezi de orice dorință interesată, dacă, asemenea lui David, îți arunci armele și intri în luptă fără altă armă decât Numele Domnului. Și atunci Numele, devenit Prezență, ne inspiră cuvintele, tăcerile, gesturile cu adevărat necesare.

Celor care ajung în această „stare de rugăciune”, totul le este „înapoiat însutit”: „Ei cunosc transfigurarea erosului, căutată cu atâta disperare de adepții freudo-marxismului! Percep cu o „plenitudine” extraordinară taina ființelor și a lucrurilor, fața ascunsă a lumii. Primesc harismele paternității spirituale, darul vindecării, darul proorociei. Această paternitate – asemenea celei dumnezeiești, pe care o reflectă – depășește, integrând-o, dualitatea sexuală. Sfântul Serafim, reluând o străveche recomandare monahală, îl sfătuia pe starețul Sarovului: „Fii ca o mamă pentru călugării tăi” – Găsim relatat tot în lucrarea lui Olivier Clement.

Andrei Scrima, în cartea sa „Despre Iisus”, citându-l pe Sfântul Ioan Cassian, susține că „pot contempla divinitatea numai aceea care, cu ochi foarte puri, se înalță deasupra acțiunilor și gândurilor joase și pământești, se retrag și urcă împreună cu El (cu Iisus Hristos) pe acel munte înalt al singurătății, acolo unde Iisus Hristos, desfăcând sufletele din tumultul pasiunilor și separându-le din amestecul tuturor viciilor, le statornicește într-o credință vie și le face să urce pe cea mai înaltă culme a virtuților unde El își arată mai apoi, neacoperită, slava... și strălucirea chipului Său celor care au ochii inimii destul de puri pentru a le contempla...”

Mintea, unită cu inima, accede la o formă înnoită de înțelegere, la o gândire plină de pace și de dragoste, purtată de rugăciune, căci de acum înainte aceasta nu se mai întrerupe în timpul gândirii. Practica invocării numelui lui Iisus nu are, contrar unor păreri, nimic antiintelectual: ea răstignește și învie mintea. Inima eliberată fiind de închipuiri ajunge să producă în ea însăși tainice și sfinte gânduri, așa cum pe o mare liniștită vezi peștii mișcându-se și delfinii dănuind.

În rugăciunea curată este vorba de unirea minții (nous) cu inima. Nu trebuie ca mintea să rămână singură, nici ca inima să rămână singură. O rugăciune care se face numai cu mintea este o rugăciune rece; o rugăciune care se face doar cu inima este pur sentimentală care ignoră tot ceea ce Dumnezeu ne-a dat, ceea ce ne dă și ne va mai da în Iisus Hristos. „Este o rugăciune fără orizont și fără perspectivă, o rugăciune în care nu știm de ce să-i mulțumim lui Dumnezeu, pentru ce îl laudăm nici ce să-i cerem. Omul care se roagă are sentimentul că se pierde într-un infinit impersonal. E un sentiment care

ignoră faptul că el face experiența unui Dumnezeu personal. Și deci nu este rugăciune” – Afirmă Părintele Profesor Dumitru Stăniloae.

Trebuie să precizăm, încă o dată, că această întâlnire a minții cu inima nu se face prin ridicarea inimii în minte, ci prin coborârea minții în inimă. Aceasta înseamnă că nu inima își află odihna în minte, ci mai degrabă mintea își află odihna în inimă adică în adâncul inimii strâns unite cu adâncul lui Dumnezeu, obiectul căutării sale.

Uneori, celor înduhovniciți li se dezvăluie tainele începuturilor și ale sfârșitului omenirii și universului. Ei participă la trecerea istoriei către Împărăție, la nașterea noului Ierusalim; își află locul în comuniunea „păcătoșilor conștienți”, cei care se roagă pentru mântuirea tuturor. Dacă Biserica a condamnat apocatastaza origenistă ca certitudine doctrinală și ca automatism cvasiciclic, ea a încredințat, în schimb, celor înduhovniciți taina rugăciunii pentru mântuirea universală.

„Rostind în rugăciunea lui Iisus „miluiește-ne”, ne amintim că nu te mântuiești de unul singur, ci numai în măsura în care devii o persoană în comuniune, care nu mai e despărțită de nimic. Cel care invocă Numele devine prietenul Mirelui, se roagă ca toți să fie uniți cu Mirele: „Acela trebuie să crească iar eu să mă micșorez”. Nu mai vorbește de iad decât pentru el însuși, cu o smerenie fără margini. Ca acel cizmar din Alexandria, care i-a dat o lecție Sfântului Antonie, dezvăluindu-i că se roagă ca toți să fie mântuiți, el fiind singurul care merită să fie osândit. Ca Simeon Noul Teolog care spunea că trebuie să-ți privești toți semenii ca pe niște sfinți și să te consideri drept singurul păcătos, „spunându-ți că în ziua judecății toți vor fi mântuiți, numai tu vei fi osândit” – Ne spune tot Olivier Clement. Și atunci, Domnul i-a spus starețului Siluan: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui”.

Această întâlnire în iubire dar și acest sentiment al diferenței infinite dintre Dumnezeu și mine, această necesitate a milei lui Dumnezeu pe care o simte omul, se exprimă în rugăciunea lui Iisus. Inima este izvorul sentimentelor, deci și al iubirii. Iar iubirea înseamnă întâlnire cu celălalt. Și fiindcă iubirea este animată de un avânt infinit, ea nu ar putea fi pe deplin satisfăcută decât în întâlnirea cu Dumnezeu, Cel infinit.

Părintele Dumitru Stăniloae în lucrarea deja citată ne spune că „în întâlnirea cu Dumnezeu - Infinitul este perceput ca o bucurie nesfârșită, ca o lumină. Exprimându-le prin cuvinte, omul sugerează această bucurie care depășește orice limite. Deși încă foarte slab, cuvintele rugăciunii lui Iisus exprimă acest sentiment de bucurie, de recunoștință și de smerenie infinită. Dar lucrul principal nu e să rostim cuvinte. Principalul se află în această experiență a bucuriei, a recunoștinței, a iubirii, a smereniei și chiar a durerii nesfârșite care provoacă păcatul. Cuvintele nu mai formează un obiect de reflexie pentru cel care le pronunță. Ele nu se mai interpun între om și Dumnezeu, ci prin ele omul se adresează lui Dumnezeu Care este de față. Prezența lui Dumnezeu copleșește totul”.

Prin urmare, trecând noi prin gama aceasta de stări sufletești, la ce ajungem? Cu ce ne alegem? Ce roade culegem? Liniște aducătoare de bucurie și reconfortare sufletească, împăcare cu Dumnezeu și cu sine. Minunea rugăciunii nu constă atât în împlinirea ei, în înduplecarea lui Dumnezeu, ci în atingerea tainică ce se efectuează între sufletul nostru limitat și Duhul nemărginit al lui Dumnezeu. „Inima omului se află într-o stare prielnică primirii harului și binecuvântărilor lui Dumnezeu. Din această atingere odrăslesc o serie de transformări binefăcătoare în ființa noastră. Rugăciunea se face între noi și Dumnezeu în viața noastră umană. În adâncurile serafice ale interiorului nostru se produce, prin rugăciune, o comuniune discretă și rodnică între noi și Dumnezeu. Fără

această relație personală cu Dumnezeu prin rugăciune, credința rămâne o convingere teoretică, cultul o lucrare de formă externă. Fără rugăciune, lucrările noastre morale îi lipsește profunzimea religioasă, fără rugăciune iubirea lui Dumnezeu nu se manifestă în toată plenitudinea ei, se deschide un abis între Dumnezeu și om” – Reliefează Părintele Ioan Bunea în cartea sa „Psihologia Rugăciunii”.

Trecând într-un alt registru, vom susține că primul care s-a gândit că ar fi folositor pentru monahi și pentru mireni ori laici laolaltă, să aibă adunate majoritatea textelor ce descriu partea practică a urcușului duhovnicesc, a fost *Sfântul Nicodim Aghioritul*, care i-a și dat numele acestei colecții patristice, numită „*Filocalia*”. În introducerea primei ediții, Veneția anul 1782, Sfântul Nicodim cheamă pe toți creștinii ortodocși, laici și monahi, la cina duhovnicească a Părinților Filocaliei, care ne vom învăța cum să dobândim trezvia, mâncând pâinea cunoașterii înțelepciunii și bând din vinul ce veselește mintea coborâtă în inimă, unde vom deșteleni comoara ce se află ascunsă acolo, adică drumul ce duce la îndumnezeire. Scrierile strânse în această colecție, îngrijitorul ediției, poate cel mai erudit om bisericesc din Ortodoxia secolului XVIII, le numește „dăscălie”, ca să folosim un cuvânt vechi românesc, pierdut dar apropiat de cuvântul folosit de Sfântul Nicodim. Drept urmare, textele Părinților neptici sau ai trezviei sunt o dăscălie a rugăciunii minții, arma ce păzește mintea, îndrumarul neamăgitor al vederii dumnezeiești, înșiruirea de aur a virtuților; sunt pâinea și vinul, sarea și piperul teologiei mistice a Ortodoxiei noastre, dreptslăvitoare și dreptmărturisitoare.

Altfel spus, am putea zice, încercând să rezumăm conținutul Sfințelor Evanghelii, că Domnul Dumnezeu s-a arătat oamenilor în persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pentru a se putea împărtăși omul de și din mila Sa, cea bogată și nemărginită. Revelația sau descoperirea dumnezeiască, Scriptura Vechiului și Noului Testament, este întemeiată și fundamentată pe mila dumnezeiască, însă trebuie să înțelegem mila nu în sensul contemporan, lumesc, disprețuitor, înjositor ci dimpotrivă, mila Sfintei Scripturi este manifestarea concretă și practică a iubirii lui Dumnezeu pentru făptura umană, ce se chinuie căutând drumul ori calea, biruită fiind de păcat, de boală și de moarte. Se simte în toată „Psaltirea” setea omenească pentru mila lui Dumnezeu. Ea se coboară practic în lume, în făptură, în firea umană, prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu în persoana lui Iisus Hristos, care dintru început spune: „milă voiesc, iar nu jertfă”. Toate acestea le-au înțeles și le-au trăit primii creștini, apostolii, ucenicii, primii asceți, identificând rugăciunea neîncetată cu rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă”.

Din punctul de vedere al *caracterului liturgic al rugăciunii lui Iisus*, răspunsul comunității euharistice: „Doamne miluiește!” este alături de Psalmi, cel mai vechi element al rugăciunii comune, liturgice. Biserica, adunată în numele lui Iisus Hristos, mărturisește nevoia acestei mile și totodată mulțumește pentru ea. Comunitatea euharistică se află în același timp pe un drum numit eshatologic, un urcuș către Înviere, care se desfășoară prin trăirea Sfințelor Taine în Biserică, prin pregustarea în fiecare dumnezească Liturghie a Împărăției cerești, celei fără de sfârșit. Fiecare creștin trăiește o liturghie după Liturghie prin rugăciunea neîncetată, prin pomenirea numelui lui Iisus Hristos în toată vremea existenței lui și prin dobândirea milei Acestuia.

Din perspectiva *caracterului mărturisitor al rugăciunii lui Iisus*, precum am arătat până acum mila lui Dumnezeu ca expresie concretă și punctuală a iubirii dumnezeiești pentru persoana umană în mod particular, dar și față de întreaga creație în general, este

strâns legată de persoana Mântuitorului Iisus Hristos, căci în și prin această persoană se manifestă toate lucrările dumnezeiești și se descoperă Persoana Tatălui și a Sfântului Duh. Primii creștini în majoritate de origine și mentalitate iudaică au mărturisit persoana lui Iisus Hristos ca fiind Domnul Vechiului și Noului Testament. Astfel, printre codurile de comunicare a creștinilor din primul secol întâlnim expresia „Domnul Iisus miluiește și mântuiește”. Prin aceasta, creștinii care au devenit foarte repede incozi pentru sinagogile din Palestina, se recunoșteau între ei prin această frază – mărturisire de credință. Începând cu intrarea în lumea greco-romană, mai întâi în Antiohia Siriei, apoi în Alexandria, a apărut problema că „Domnul” prin excelență erau fie anumite zeități orientale, fie Împăratul roman. Sfârșitul primului secol creștin și începutul celui de-al doilea aduce o dezvoltare și un curaj al Bisericii primare de asumare a unei erminii a persoanei lui Iisus Hristos, căci Biserica nu putea permite confuzia, relativitatea specifică unei epoci sincretiste, să pătrundă în viața și învățătura sa. Astfel titlul mesianic „Hristos” devine al doilea nume al Mântuitorului, alături de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu. Mărturisirile de credință se înmulțesc (dovadă avem și epistolele Sfântului Apostol Pavel și a Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan) și iau forma „Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu (este)”. În acest fel este firească „utilizarea” în rugăciunea particulară a acestei mărturisiri a persoanei lui Iisus Hristos la care creștinii anahoreți ai veacului III – IV au adăugat „miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Practicarea rugăciunii în viața particulară deschide alte două dimensiuni ale acesteia, alături de cea eclesiologică și de cea sacramentalo-liturgică, anume dimensiunea mărturisitoare și cea personală. Prin pomenirea corectă a numelui Mântuitorului și a titlurilor evanghelice, precum și relaționarea acestei persoane la actul de miluire a persoanei umane a fost pentru multe veacuri cea mai simplă metodă de mărturisire ortodoxă, precum și o cale demnă de urmat și fără pericolul de a cădea în amăgirea vreunei învățături sau mărturisiri greșite.

Referindu-ne la *caracterul personal al practicării rugăciunii lui Iisus*, vom susține că drumul mântuirii este unul personal, chiar dacă el se dezvoltă, decurge în spațiul bisericesc, eclezial, înțelegând prin „spațiu” locul tainic unde fiecare se luptă cu patimile și urcă treptele desăvârșirii ca membru al trupului tainic al lui Iisus Hristos, ca parte a unui întreg nevăzut care este Biserica – Eclezia, comunitatea – organismul viu care cheamă neîncetat lucrarea lui Dumnezeu în lume. Lupta omului pentru eliberarea de sub povara păcatelor are un caracter personal pentru că scopul, ținta finală a acestei lupte este unirea persoanei umane ce a biruit păcatul cu persoana Mântuitorului Iisus Hristos, unire ce deschide perspectiva unei relații, cuprinsă într-o iubire mai presus de minte și de simțiri. În acest demers personal elementul care asigură legătura și raportul cu adunarea euharistică și ferește persoana umană atât de amăgire, cât și de multele curse ale vrășmașului este persoana duhovnicului. Acesta cunoaște măsura duhovnicească a omului, slăbiciunile ce pot deturna urcușul și în aceste împrejurări și condiții sfaturile sale devin indispensabile, precum și rugăciunile sale devin o pavăză și un scut duhovnicesc.

Iar, în ce privește *rugăciunea minții și mentalitatea omului postmodern*, omul secularizat de astăzi, așa cum am spus și la începutul acestui material, se află într-o situație, din păcate lamentabilă, fiindcă pe de o parte recunoaște marile probleme cu care se confruntă, atât la nivel personal, cât și la nivel social, global și mondial, am putea spune, pe de alta nu are curajul asumării unei soluții, unei hotărâri care să-i schimbe viața. Ba chiar am putea observa, mai ales în urma supradimensionării problemei poluării mediului o tendință păguboasă, spre un sincretism haotic și un panteism rudimentar, mai

mult de tip social, de închinare la o forță impersonală și atotputernică, ce se ascunde în legile naturii. De aceste dreglări și dezzechilibre produse în firea și persoana umană, de către modul de viață al omului în ultimii douăzeci de ani, se pare că nu se teme nimeni. Omului de astăzi îi este frică totuși de o întâlnire cu un Dumnezeu personal, care propune o relație liberă de iubire. În interiorul popoarelor și neamurilor ortodoxe există o frământare ce provine din intersectarea credinței tradiționale cu mentalitatea societății postmoderne, care știe să-și promoveze succesele, în special cele legate de bunăstarea materială și de tehnologia modernă. Ortodoxul de astăzi nu ar vrea să-și trădeze tradiția în care a crezut, dar nici nu i-ar conveni să piardă accesul la „bunătățile” postmodernismului. În final va cădea în magia acestor bunătăți pentru că este destul de legat de valori ce definesc viața în lumea aceasta (casă, meserie, (re)nume și bun, carieră, reușită în viață). Totuși, în paralel cu această luptă între vechi și nou s-a născut în societățile ortodoxe ideea (ce a creat un adevărat curent și o veritabilă opinie) că înstărit și bogat este, de fapt, cel care se definește printr-o cultură tradițională, are o credință, iar din punct de vedere social are acces la propria cultură, la propria credință, precum și la servicii sociale, de asemenea are acces la noua tehnologie. Societatea îi asigură dreptul de acces și folosință a bunătăților postmodernismului, iar individul se îngrijește de identitatea lui spirituală și culturală. Creștinul ortodox nu trebuie să se teamă de propria lui istorie și tradiție, trebuie să o cerceteze și să „extragă” tot ceea ce este bun și actual astăzi. De aceea credem că lucrarea de față este un prim pas către această cunoaștere și către asumarea unui parcurs atât personal, cât și comunitar. De asemenea nu trebuie uitat și ignorat faptul că practicarea rugăciunii lui Iisus Hristos are valoare și rezultatele cele adevărate, numai dacă își păstrează caracteristicile de care am vorbit până acum.

În încheiere, voi sublinia încă odată adevărul și realitatea că, prin rugăciune omul pășește înaintea lui Dumnezeu, pentru a vorbi cu El despre sufletul său, despre desăvârșirea și despre mântuirea sa, rugăciunea rămâne suprema datorie a noastră, a tuturor creștinilor, văzând și constatând din cele enunțate aici importanța și actualitatea ei, fiind ieri, azi și în veci aceeași; ea fiind semnul supremației morale și duhovnicești în lume. Dacă, prin absurd, ar fi să înceteze, la un moment dat, rugăciunea pe pământ, nevinovăția ar rămâne fără ocrotire, păcatul fără iertare, virtutea fără putința desăvârșirii și lumea ar intra în întunericul stricăciunii și a morții care ar duce la noaptea veșnică a iadului.

Nădejdea sporește prin rugăciune: nădejdea Zilei din urmă, neînserate, când adierea Duhului va împrăștia cenușa și va arăta ca un „rug aprins” întru Hristos. Risipirea amăgirii și zdrobirea morții nu se vor săvârși fără mari încercări. Atunci, cine va chema Numele Domnului se va mântui.

Rugăciunea este o minune ce face minuni: Îl coboară pe Dumnezeu și înalță sufletul către El. Este o minune pe care o putem săvârși și de care ne putem împărtăși zilnic, plecând genunchii trupului dar, mai ales, ai sufletului și înălțând mintea noastră spre Domnul. Urmează doar să-i înțelegem sensul și să o cultivăm spre și pentru desăvârșirea noastră căci ea este semnul omenității și izbăvirii noastre!...

Drd. Stelian Gomboș